

ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ТА СУМІЖНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проаналізовані поняття авторського права і суміжних прав як особливих інститутів цивільного права, головні способи захисту цих прав та правопорушення у цій сфері. Основна увага приділена таким правопорушенням, як піратство, зокрема Інтернет-піратство, контрафакція, камкординг, кардшейрінг, плагіат.

Ключові слова: авторське право, суміжні права, піратство, контрафакція, камкординг, кардшейрінг, плагіат.

Abstract

The concepts of copyright and related rights as special institutions of civil law, the main ways of protecting these rights and offenses in this area are analyzed. The main focus is on such offenses as piracy, in particular Internet piracy, counterfeiting, camcording, cardsharing, plagiarism.

Keywords: copyright, related rights, piracy, counterfeiting, camcording, cardsharing, plagiarism

Вступ

Правове регулювання захисту авторських та суміжних прав є питанням, що потребує системного розвитку і вдосконалення. Їхня суть полягає не тільки в тому, що за суб'єктами авторського права та суміжних прав визнано комплекс прав особистого немайнового і майнового характеру, а й в тому, що законодавство забезпечує їм можливість застосовувати заходи з метою визнання та відновлення порушеного права.

Результати дослідження

В Україні сформована законодавча база щодо правової охорони авторського права та суміжного права. Найголовнішим є Закон України «Про авторське право і суміжні права». Його розділ V має назву «Захист авторського права і суміжних прав», в якому передбачено широкий перелік засобів забезпечення позову в справах про порушення авторського права і суміжних прав.

Хоча поняття авторського права і суміжних прав не згадуються у законодавстві, його варто вважати окремим інститутом цивільного права, що становить сукупність правових норм, які впорядковують суспільні відносини стосовно створення та використання об'єктів авторського права та захисту особистих немайнових та майнових прав відповідних суб'єктів. Суміжні права є комплексом правових норм, що регулюють можливість інших осіб використовувати об'єкти авторського права для створення своїх результатів творчої діяльності, особисті немайнові та майнові права відповідних суб'єктів та їх захист [3].

Захист прав – це комплекс заходів, спрямований на визнання та відновлення прав після їх порушення шляхом діяльності відповідних державних органів [4, с. 524]. У науці типовим є поділ захисту на неюрисдикційний та юрисдикційний [5, с. 8]. Перший полягає у вчиненні суб'єктом права таких дій, що припиняють порушення права, відновлюють його тощо, тобто способом самозахисту, який передбачений ст.19 Цивільного кодексу України [2]. Другий ще називають судовим, оскільки суб'єкт може звернутися з позовом щодо захисту свого порушеного права до суду або до інших державних органів із відповідною компетенцією. Законодавство України встановлює, що юрисдикційна форма може передбачатися трьома способами (згідно з процедурою, встановленою законом): кримінальним, адміністративним і цивільним [1]. У нашій статті зроблено акцент на цивільно-правовому захисті.

Завдяки ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» можна чітко визначити дії, що є порушенням таких прав. Ними є вчинення будь якою особою дій, які порушують особисті немайнові та майнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, а також зловживання посадовими особами організації колективного управління службовим становищем, що призвело до невиконання або неналежних

розподілу і виплати винагороди правовласникам; піратство; плагіат; ввезення на митну територію України без дозволу осіб авторського і (або) суміжного права примірників творів, фонограм, відеограм, програм мовлення; вчинення дій, які створюють загрозу порушення цих прав; будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав; підроблення, зміна чи вилучення інформації про управління правами без дозволу суб'єктів цих прав чи особи, котра здійснює таке управління; розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, із яких без дозволу вилучена чи змінена інформація про управління правами; камкординг, кардшейрінг [1].

Першим поширеним правопорушенням у цій сфері, яке ми розглянемо, є піратство. Воно є комплексним поняттям, що включає декілька видів підстав захисту. Законодавче визначення піратства є не зовсім чітким, оскільки воно поєднується з контрафакцією, а також об'єднує такі порушення, як камкординг і кардшейрінг, проте ці види виокремлюються в окрему категорію для захисту прав [1]. Головною проблемою є відсутність чіткої інформації, яка дозволяє відокремити камкординг від кардшейрінгу як окремих видів піратства. Якщо не включати до визначення ці форми, то піратством можна вважати розповсюдження незаконних копій творів, що є об'єктами авторського права, незаконне оприлюднення виконань творів, фонограм, відеограм, програм організацій мовлення з метою задоволення матеріальних інтересів правопорушника. Головною ознакою піратства є те, що таке відтворення примірників та їх поширення здійснюються без дозволу суб'єктів, що мають права на певний об'єкт. Це правопорушення посягає на виключні майнові права суб'єктів, зокрема на право на використання, відтворення твору. Ураховуючи той факт, що нині швидко розвиваються інформаційні цифрові технології, у багатьох випадках піратство стає Інтернет-піратством. Найбільш поширеними формами Інтернет-піратства є копіювання, завантаження або поширення об'єктів авторських або суміжних прав без дозволу відповідного суб'єкта (наприклад, відео- та аудіопіратство), встановлення на електронні пристрої програм, які поширюються без ліцензії тощо [3].

Ще одним видом правопорушень у цій сфері є контрафакція. «Counterfeiting», що з англійської дослівно перекладається як «підробка», «фальсифікація». Науковці вважають, що контрафакція – це саме відтворення об'єктів авторського права і суміжних прав без дозволу відповідних суб'єктів [6, с. 14-15]. Це відрізняє піратство від контрафакції, оскільки останнє передує першому. Ще однією ознакою є те, що контрафакція, на відміну від інших порушень, у законодавстві нашої країни не передбачає відтворення програм організацій мовлення, тому що вони не можуть існувати у вигляді примірників [3]. У законодавстві України надається пояснення терміна «контрафактний примірник твору, фонограми або відеограми», під яким розуміють такі примірники, які були створені, опубліковані та/або розповсюджені з порушенням авторського права або суміжних прав [1].

У сучасному світі поширеним явищем став камкординг. Під цим поняттям розуміється запис аудіовізуального твору під час його оприлюднення особою, яка не отримала на це дозвіл у відповідного суб'єкта, для будь яких цілей [1]. Камкордингом також називають різновидом обходу технічних засобів. Таким чином, можна вважати, що камкординг є видом контрафакції. Головною метою камкордингу є задоволення неправомірних матеріальних інтересів, адже у кожної людини, яка має доступ до мережі Інтернет, є можливість переглянути фільм безкоштовно (відразу після його виходу на екрани). Це негативно впливає не тільки на власників прав, а й на економіку держави, оскільки в такому разі у бюджет не будуть потрапляти податки від законного продажу примірників [3].

Схожу характеристику має і кардшейрінг, який можна пояснити як надання доступу до програми (передачі) організації мовлення, доступ до якої був раніше обмежений суб'єктом, що має необхідні права, за допомогою різних технічних засобів [1]. Якщо враховувати той факт, що англійське слово «cardsharing» з'явилося з об'єднання двох слів (card (картка) та share (ділитися)), то сама сутність цього правопорушення полягає у можливості одразу декількох осіб мати доступ до платної програми (передачі) організації мовлення через використання лише однієї картки доступу.

Іншим поширеним правопорушенням є плагіат – публікування об'єкта авторського або суміжних прав, його частини з указанням імені іншої особи, яка не має щодо нього належних прав, його присвоєння, а також використання чужого об'єкта у власних працях без посилання [3]. Встановлено, що максимальний рівень плагіату досягається у сфері літератури та науки, де для цього придуманий окремий термін «копіпаст», під яким розуміють створення окремої статті або дослідження шляхом повного або часткового копіювання чужих текстів [7, с. 106].

Серед основних видів цивільно-правового захисту в цій сфері найчастіше використовують:

- 1) визнання права, яке полягає у засвідченні наявності дійсного права відповідного суб'єкта через привселюдне оголошення;
- 2) поновлення права, яке означає приведення права, що було порушене, до первісного стану після тривалого посягання;

3) відновлення становища, яке існувало до порушення розглядається як можливість поновити право через усунення наслідків, які були створені правопорушенням. Проте найбільш ефективними способами захисту є виплата майнової шкоди та компенсація моральної шкоди [3].

Висновки

Інститут авторського та суміжного права не зможе повноцінно функціонувати без належного захисту. Важливим напрямом розвитку національного законодавства у сфері авторського права та суміжного права має бути посилення режиму правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, зокрема посилення відповідальності за порушення виключних прав на об'єкти авторського права. Проте вирішувати цю проблему необхідно в комплексі, оскільки потрібно не лише посилити відповідальність, але й розробити ефективний механізм притягнення до неї, наприклад, спростити процедури, які дають змогу довести порушення в цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII/ Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Найбільш поширені порушення авторського права і суміжних прав в Україні та способи захисту від них. URL: http://lsej.org.ua/5_2021/12.pdf.
4. Дячук В. Т. Захист авторських прав та суміжних прав в Україні. Закарпатські правові читання. 2017. Т. 1. С. 524–528.
5. Логвиненко М. І., Диковець А. М. Правові проблеми захисту авторських прав від піратства в мережі Інтернет. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2020. № 2. С. 5–11.
6. Штефан А. С. Камкординг, кардшейрінг, піратство: законодавчі новели щодо видів порушень авторського права і суміжних прав. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017. № 3. С. 12–17.
7. Грабовська Г. М., Зуєва В. О. До питання визначення плагіату. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2015. № 4. С. 104–108.

Герасимов Тимофій Юрійович – доктор історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна, e-mail: gerasymov@vntu.edu.ua.

Зелінський Владислав Юрійович – бакалавр групи 1ТТ-22мс, Вінницький національний технічний університет, e-mail: zelinskyvlad19@gmail.com.

Gerasymov Tymofiy – doctor of historical sciences, assistant of professor of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: gerasymov@vntu.edu.ua

Zelinskyi Vladyslav Yuriyovych – bachelor of group 1TT-22ms, Vinnitsa National Technical University, e-mail: zelinskyvlad19@gmail.com.